

Seijst

Uitgave van het Zeister Historisch Genootschap | Van de Poll-Stichting

2014-II

Natuurbad Mooi Zeist

De heuvel van de Oude Kerk te Zeist

De villa Pasadena

Drie herinneringen
aan de Eerste Wereldoorlog

Seijst

*Bulletin ter bevordering van de kennis
van de geschiedenis van Zeist*

ISSN 1383-2867

Verschijnt 4x per jaar.

Jaargang 45 nummer 2. Juni 2014.

Drukwerk: Drukkerij Gregorius, Bunnik.

REDACTIECOMMISSIE

H. Beudeker, E. de Jonge, R.P.M. Rhoen
en mw. Fl. de Vrijer, redacteurs en J.P.
van 't Sant, eindredacteur.

VORMGEVING

M. Slappendel

REDACTIEADRES

Postadres: Postbus 342, 3700 AH Zeist

E-mail: info@zeist-historie.nl

BIJDRAGEN AUTEURS

Informatie over het aanleveren van kopij:
www.zeist-historie.nl/Richtlijnen_Seijst.htm

LEDENADMINISTRATIE

Aanmeldingen van nieuwe donateurs
en adreswijzigingen kunnen schriftelijk
worden gemeld via Postbus 342,
3700 AH Zeist. Het kan ook via het
e-mailadres: info@zeist-historie.nl.
IBAN: NL95 INGB 0003 8403 83.

WEBSITE

www.zeist-historie.nl

Legaat of lijfrenteschenking:
ANBI-beschikking
nummer 55 537

Natuurbad Mooi Zeist

31

Veel Zeistenaren (en anderen) zullen nog goede herinneringen hebben aan het fraaie zwembad 'Mooi Zeist'. Van 1932-1982 lag dat bad in wat later de Componistenbuurt werd. In dit artikel wordt de opkomst en –helaas– ondergang van dit bad beschreven.

De heuvel van de Oude Kerk

41

De Oude Kerk ligt op een verhoging. Maar was dit nu een natuurlijke verhoging in het landschap of was de heuvel gemaakt door mensenhanden? De auteur van dit artikel geeft een antwoord op die vraag.

Pasadena

44

In de serie 'Veranderde objecten in Zeist' een bijdrage over 'Pasadena'. Wat een villa, een hotelflat en een appartementencomplex met de naam van een Californische plaats met elkaar te maken hebben wordt in dit artikel duidelijk gemaakt.

Herinneringen Eerste Wereldoorlog

48

In de vaste rubriek 'Uit de Collectie' worden drie bijzondere voorwerpen besproken uit de Eerste Wereldoorlog, die dit jaar 100 jaar geleden begon. Ze zijn gemaakt door Belgische soldaten die geïnterneerd waren in Kamp Zeist.

Natuurbad Mooi Zeist, deel 1

Ontstaan en gebruik

Flora de Vrijer

De springtoren bij de opening (1932).

COLLECTIE ZHG

Kleine stukjes uit de geschiedenis van Zeist zijn altijd de moeite waard om beschreven en bewaard te worden. In dit artikel staat het Natuurbad 'Mooi Zeist' centraal. Velen hebben hier mooie herinneringen aan: het zwembad

in het bos met strand.

Het valt telkens weer op dat 'vroeger' bepaalde gebeurtenissen kleurrijk werden beschreven. Dit artikel illustreert dat in hoge mate.

Seijst
2014
II-31

Ontstaan

In het handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Utrecht is onder dossiernummer 10632 melding gemaakt van de oprichting van Natuurbad 'Mooi-Zeist', een badinrichting, natuurbad en café-restaurant aan de Utrechtseweg 9 te Zeist en wel per 30 april 1932.

De eigenaar is Johan Albertus van Essen (1886-1939), wonende op de Utrechtseweg 9 te Zeist.

Een formeel stuk papier, maar voordat het zover was, was er al veel (denk)werk gedaan.

De heer Sannen, een zwager van de heer Van Essen, vertelt in 1980 dat omstreeks de jaren dertig van de vorige eeuw de heer Van Essen met zijn vrouw en vijf kinderen aan het ronddolen was in de buurt van Zeist en dat zijn oog viel op een stuk grond waar nu 'Mooi Zeist' ligt. 'Van Essen kwam thuis en deed heel enthousiast over dat terrein vlakbij de Utrechtseweg. Hij bouwde er een tuinhuisje, waar hij met zijn hele gezin af en toe thee ging drinken en heerlijk buiten kon zijn. Hij wilde

voor zijn kinderen iets doen en bedacht een constructie van een klein zwembadje: Van Essen groef doodleuk een kuil die zich met grondwater vulde. Later maakte hij de bak wat groter zodat de kinderen uit de buurt er ook konden komen zwemmen.'

De pers bericht op 11 november 1931: 'Wij gaven onlangs reeds bericht inzake de plannen van onzen plaatsgenoot, den heer Van Essen, die terzijde van den Utr.weg temidden van het bosch een z.g. Natuurbad doet inrichten. Naast bewondering voor dit initiatief en den durf om het tot uitvoer te brengen voelden verschillende personen uit onze Zeister zwemwereld, reeds lang onbevredigd door onze gemeentelijke zweminrichting, behoefte tot medewerking om de onderneming van den Heer v. Essen te doen slagen en eenrichtige exploitatie te bevorderen.'

Hiertoe werd een vergadering belegd. Initiatiefnemer hiervoor was de voorzitter van de V.V.V., de heer G.H. Figi. Er waren een aantal Zeisternaren alsmede de heer Van Essen

en de architect ir. Laverman, om te komen tot een comité van aanbeveling. En dat lukt, want al op 28 november wordt vermeld dat men erin geslaagd is om op het initiatief van de heer Figi en in overleg met het bestuur van de zwemvereniging 'Blikkenburg' een comité van bijstand te vormen. Dat bestaat uit bekende ingezetenen van Zeist, en 'zal overwegen op welke wijze de nieuwe badgelegenheid met het omliggend terrein moet worden geëxploiteerd om den bloei en de belangstelling voor deze nieuw en naar verwacht mag worden "grootte attractie" voor de plaats onzer inwoning zooveel mogelijk te bevorderen.'

Naast het comité van bijstand is er een raad van commissarissen gevormd, die een inschrijving op aandelen en obligaties uitschrijft. Het geplaatste maatschappelijk kapitaal is f 80.000, waarvan begin 1932 reeds f 60.500 is geplaatst.

Het comité doet in maart 1932 een brief uitgaan, de adressering is niet bekend, maar waarschijnlijk is het een openbare brief. In die brief staat precies aangegeven het doel en

belang van het nieuwe zwembad. Hierbij wordt hij integraal (inclusief gebruikte schrijfwijze) opgenomen.

'Zeist, maart 1932

L.S.

Zoals U waarschijnlijk bekend is, is te Zeist in wording het Natuurbad "Mooi Zeist". De verschillende werkzaamheden zijn thans zoover gevorderd, dat als vaststaand mag worden aangenomen, dat de opening by 't begin van 't a.s. seizoen, omstreeks eind april zal kunnen plaats hebben.

Onze Gemeente is dan in 't bezit van een zweminrichting, zooals er tot dusver in ons land niet worden aangetroffen. Gunstig gelegen in een schilderachtige, bosryke omgeving, ongeveer ter plaatse waar 't rywielpad naar de Pan op de Utr. Straatweg uitkomt vlak by de tramhalte Erica, mag als zeker worden aangenomen, dat deze inrichting uit Zeist en omliggende Gemeenten zeer veel bezoek zal trekken. Door de directie is dan ook alles in 't werk gesteld, om te zorgen, dat de inrichting zal voldoen aan de eischen, welke aan een moderne zweminrichting mogen worden gesteld. Het

zwembassin heeft een oppervlakte van 110 x 25 Meter, de diepte verloopt geleidelyk tot 3½ Meter. De outillage als springtoren, springplanken e.d. zijn van moderne constructie, terwyl de kleedkamers op moderne wyze zijn ingericht.

Een niet te onderschatten voordeel biedt de mogelykheid om het water, dat van de allergrootste helderheid is, geregeld te ververschen. – Door de electriche pompinstallatie wordt n.l. versch water diep uit den grond opgepomt, terwyl het gebruikte water steeds kan afvloeien**.

De directeur der N.V. de Heer Van Essen, heeft zich, om zich de steun van een belangrijk deel der Zeister ingezetenen te verzekeren, tot de Heer Figi gewend, met het verzoek een commissie van Bystand in het leven te roepen. In deze commissie hebben zitting genomen de dames J. Hammes - de Groot, Mej. M.C. Cornelis en de Heeren H. ten Cate, C. Delsing, Mr. H.L.L. van Hoogenhuyze, W.H.A. Jansen, G. Leyte, J. Oldeman, J.H. Steenbeek, C.A. Tjeenk Willink en G. Vermeulen, waardoor tevens verschillende groote organisaties als de Afdeling Zeist der Ned. Ver. v. Huisvrouwen,

Ned. Padvinders Ver. Afd. Zeist, Zwemvereniging "Blikkenburg", Dames Gymnastiek Ver. Hygiëna, Lyceum Gymnastiekvereniging "Ernos" en de Gymnastiekvereniging "Bato" zijn vertegenwoordigd.

In de laatste gehouden vergadering der Commissie van Bystand bleek men unaniem van oordeel hoofdzakelyk gelegenheid tot familiebaden te moeten geven. Daarnaast zullen echter ook tyden beschikbaar worden gesteld voor hen, die de voorkeur aan afzonderlyke baden geven, terwyl voor de verenigingen aparte uren beschikbaar zullen worden gesteld. De tarieven die nader bekend zullen gemaakt worden, zullen zoo laag mogelyk gehouden worden om daardoor een zoo groot mogelyk aantal zwemsport liefhebbers in de gelegenheid te stellen van deze zeer aantrekkellyke inrichting te genieten.-

De Heer Trimp de bekende badmeester uit Utrecht, is benoemd tot zwemmeester van het Natuurbad "Mooi Zeist". Deze zal met zyn echtgenoot belast worden met de dagelykse leiding, bygestaan door een tweeden zwemmeester.

De commissie van Bystand kan

**Prentbriefkaart
voorzijde (1935).**

COLLECTIE ZHG

**Zelfde prentbriefkaart
adreszijde (1935).**

COLLECTIE ZHG

dan ook de nieuwe inrichting in alle opzichten aanbevelen en vertrouwt, dat deze onderneming, welke in een ter plaatse reeds lang bestaande behoefte voorziet, op den steun der Zeister ingezetenen zal kunnen rekenen.

Een woord van lof aan het te dezer zake door den Heer van Essen genomen initiatief is hier zeker op zyn plaats.

Naar u bekend is wordt vanwege de Commisarissen der N.V. Natuurbad "Mooi Zeist" de gelegenheid opengesteld tot deelname in het kapitaal door inschrijving op uit te geven aandelen en obligaties.

Het behoeft wel geen nader be- toog, dat de commissie van Bystand deze inschrijving van harte by U aanbeveelt.

Namens de Commissie van By- stand:

J.H. Steenbeek, Voorzitter

H. ten Cate, Secretaris

** In de nabyheid van het bassin bevindt zich een meer, welks omgeving uitmunt door haar schil-

derachtig karakter.- Tusschen deze waterparty en het bassin bevindt zich een strand van zuiver wit zand, hetwelk een uitnemende gelegenheid biedt voor zonnebaden.

Tenslotte zy U medege- deeld dat in de onmiddellyke om- geving van het natuurbad zich een restaurant en buffetten bevinden.'

De commissie van bijstand heeft ook een reglement opgesteld, be- staande uit een negental artikelen, w.o.:

'Artikel 1

De Commissie stelt zich ten doel

a) het nemen van alle maat- regelen, welke zij nodig en gewenscht acht tot handhaving van den goede naam van het natuurbad "Mooi Zeist".

b) Het geven van advies aan Directie en commissarissen van de N.V. in alle zaken betreffende de organisatie en de exploitatie van ge- noemd natuurbad.

c) Het voeren van propagan- da.

Artikel 2

De directie is gehouden zoo nodig haar medewerking te verleenen aan de uitvoering van de door de com- missie genomen besluiten. Zij zal

rekening hebben te houden met de vanwege de commissie gegeven ad- viezen.

(...)

Artikel 8

De Commissie geeft haar medewer- king geheel belangeloos; De door haar te maken kosten in het belang van de N.V. Natuurbad Mooi-Zeist komen voor rekening van laatstge- noemde.'

Tegenwerking

In een artikel van de Nieuwe Zeis- ter Courant van 10 september 1980 vertelt de heer Sannen ook dat de heer Van Essen in het begin veel tegenwerking van de gemeente Zeist ondervond. De reden hiervan was waarschijnlijk dat de gemeente vreesde dat er nu veel minder bezoek- ers naar het bestaande (gemeente- lijke) zwembad 'De Blikkenburg' zouden komen.

Zo verbood de gemeente het plaat- sen van kleedhokjes in de nabijheid van het bad, ook bouwen op het ter- rein mocht niet. Waar mensen zich dan moesten verkleden was geen zaak van de gemeente. Maar de heer Van Essen was niet voor één gat te vangen, hij plaatste hokjes zonder dak (dus geen kleedhokjes) en wan-

neer het regende spande hij er een zeil over en konden de bezoekers zich toch 'droog' verkleden.

Opening

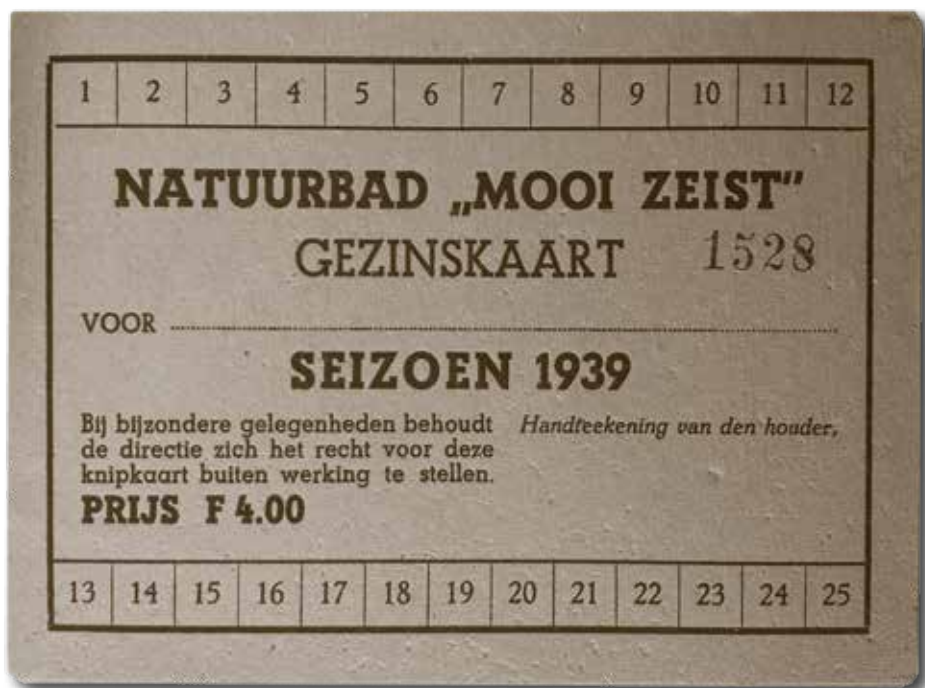
Op 30 april 1932 is het dan zover. Het Natuurbad Mooi Zeist wordt geopend, mooier dan de plaatselijke pers het doet kan het bijna niet verhaald worden: *In den middag van den glorieuzen laatsten Aprildag, bestraald door de reeds koesterende voorjaarszon, was een talrijk gezelschap genodigden op het blinkende "Zeister Strand" bijeengekomen voor de officieele opening van het nieuwe natuurbad "Mooi Zeist".* Rustig gezeten op de banken der lange praktische consumptietafels werden de vele dames en heeren namens den

eigenaar den Heer van Essen verwelkomd door den heer Steenbeek als voorzitter van het Commissie van Bijstand.

Onder de genodigden waren de wethouders Beunke en Meeuwenberg van Zeist, de burgemeester van Driebergen, Jhr. P.P. de Beaufort, raadsleden uit Zeist en vele afgevaardigden van verenigingen.

De voorzitter memoreerde in zijn openingswoord de lofwaardige ondernemingsgeest en prijzenswaardige wil tot doorzetten van de heer van Essen. Omdat de burgemeester verhinderd was werd het bad officieel geopend door de loco-burgemeester, wethouder F.A. Beunke. In zijn openingswoord zei hij ondermeer: "waar de opening van

het natuurbad "Mooi Zeist" een gewichtig moment is in het Zeister leven, daar is het van zijn directie en Commissie van Bijstand een gelukkige gedachte geweest en een gracieus gebaar om die opening te doen plaatsvinden op dezen dag, die als nationalen feestdag een gelukkige gebeurtenis is voor ons gansche volk." Volgens het verslag in de krant memoreerde hij dat hij zich moeilijk kon voorstellen dat hij inderdaad in Zeist was. Hij vond hier een stukje natuur, waarvan het bestaan hem ten enenmale onbekend was en het lag er zoo eenzaam en in ongerepte schoonheid, dat zijn verbeelding zo sterk werd dat hij op een gegeven moment sierlijke figuurtjes meende te ontwaren, nymphen,

Gezinskaart (1939).

COLLECTIE ZHG

snelle Dryaden, die kwamen lopen uit het hout, lachende Najaden, die opdoken uit het nat, en die een bevallig spel begonnen daar aan het strand. Toen wist hij wat de betekenis ging worden van het natuurbad: “in onzen aan opgewekt leven en onschuldige vreugde armen tijd, zal hier de plaats zijn waar de menschen, zij het voor enkele uren, weer met de kinderen gelijk zullen zijn, vroolijk en zonder zorgen. En dat is een mogelijkheid, juist voor deze tijd, van groote betekenis. Daarna spraken meerdere sprekers hun bewondering en waardering uit, de heer Figi zei o.a. “omdat Zeist in nog meerdere mate bekoorlijk werd voor ingezetenen en vreemdelingen. Een vroolijk zomersch waterfestijn gaat aanvangen met strandgenot als bij de zee”. Hij zegde toe dat de V.V.V. propaganda zou gaan maken ‘in den lande en daarbuiten’.

Nadat de sprekers bedankt waren en de directie thee met gebak had aangeboden konden de bezoekers “het gepavooiseerde bassin in ogeschouw nemen, waarbij een 5-tal zwemmers te water gingen en de temperatuur van 15 gr. schijnbaar geenszins bezwaarlijk achtten voor het eerste dezen dag zeer zeker fri-

sche bad, dat vervolgens om 5 uur voor het publiek in ’t algemeen werd opengesteld. Men ga er eens kijken en oordele zelf.’

Het zwembad voorziet kennelijk in een grote behoefte want binnen twee maanden (24 juni) na de opening stuurt het college van B en W van Zeist een brief aan de inspecteur van de Volksgezondheid belast met zaken rakende de hygiëne van bodem, water en lucht enz. waarin zij vragen: ‘Met het oog op de volksgezondheid zouden wij het ten zeerste op prijs stellen, indien U een onderzoek ter plaatse zoudt willen doen instellen en ons mededeelen of de inrichting van dit zwembad waarvan op warme dagen door vele honderden personen wordt gebruik gemaakt, naar uw oordeel voldoet aan de daaraan uit hygiënisch oogpunt te stellen eischen.’ Voor deze vraag stelden ze dat: ‘Het waterbassin wordt gevoed met welwater, dat door een elektrische pomp wordt opgepompt. Hoe dikwijls de verversching plaats vindt en hoe groot de capaciteit is van de toevoerbuizen, is ons niet bekend’.¹

‘Mooi Zeist’ in gebruik

In de bekende Gids van Zeist en de Stichtse Lustwaranda (1934), die samengesteld en uitgegeven werd door Jan W. Kraal Wzn. is er natuurlijk ook een beschrijving van het natuurbad. Het vermeldt enkele specifieke aspecten, zoals:

‘Een ruim entree maakt ’t mogelijk dit bad per auto te bereiken, terwijl een ruimte van ± 4000 m² aanwezig is om honderden wagens en duizenden rijwielen te parkeren. ’t Water wordt uit den grond opgepompt en voorverwarmd (*uit buizen springen talrijke fonteintjes omhoog, die het water zo fijn verdelen, dat het gemakkelijk door zonneschijn of luchttemperatuur kan worden verwarmd. Het water valt dan neer op een platform, waar het verwarmingsproces zich kan voortzetten, waarna het water zich in het bassin stort*²) voor ’t in ’t bassin met een oppervlak van 2500 m² stroomt. Een tiental dozen en ruime, onder uitstekende controle staande kleedruimten, staan bezoekers ten dienste’. Naast de beschrijving van de baden wordt vermeld dat er ‘een keurig aangelegde speeltuin met wandelpaden tusschen ’t eikenhakhout en voorzien van schom-

**Hotel/woonhuis ‘Mooi
Zeist’, Utrechtsewg 9
(ca. 1940).**

COLLECTIE ZHG

Seijst
2014
II-36

mels, rekstokken, boegsprietten enz. enz. voor verdere attractie zorgt, terwijl ten overvloede gelegenheid tot ezeltjerijden geboden wordt’.

Op 9 juli 1932 komt er een ingezonden bericht in de krant van de heer Franz Feldhaus van Ham. Hij vraagt de ingezetenen van Zeist zijn oproep voor separate zwemochtenden voor dames en heren te ondersteunen. De directie had dat beloofd, maar het is er niet van gekomen. Niet dat hij tegen gemengd zwemmen is, maar beloofd is beloofd.

Vier maanden na de opening kan de Zeister Courant al vermelden dat: ‘van de 350 leerlingen die in het natuurbad Mooi Zeist zwemlessen ontvingen er reeds 30 een diploma hebben behaald, waaronder een zevenjarige leerlinge en er 310 reeds zelfstandig kunnen zwemmen.’

In 1935 komen een veertiental verenigingen, verenigd in de Bond voor Lichamelijke Opvoeding Zeist (B.L.O.Z.) onder leiding van de heer J.H. Steenbeek in actie, omdat de gemeente heeft besloten het Natuurbad te sluiten op zondagmorgen vóór 12 uur. De reden hiervoor is

dat aan het personeel zondagsrust moet worden gewaarborgd.

Zij schrijven een verzoekschrift met een memorie van toelichting van drie kantjes aan het college van B en W van Zeist.

Hun voornaamste grief was dat zij niet in het besluit gekend waren en dat zij hierin een onnodige belemmering van hun vrijheid zien. Een citaat uit de memorie van toelichting:

‘5^e Voor zover bekend aan adresant, heeft het personeel van “Mooi Zeist” nog nimmer de behoefte geuit, ten aanzien van de Zondagsrust, bescherming te behoeven van het college van B en W. Door de Directie van “Mooi Zeist” is adressant verzekerd, dat niemand van de leden van het personeel ooit de wens heeft uitgesproken Zondagsrust te mogen genieten op de wyze als thans door B. en W. is geordonneerd. Bovendien moge adressant er op wyzen, dat de verbodsbepaling als zodanig niet in staat is, aan het personeel van “Mooi Zeist” enige Zondagsrust te waarborgen. Immers is wel bepaald, dat de inrichting gesloten moet zyn, doch een dwingende bepaling, die de Directie van “Mooi Zeist” belet, haar onderhebbend personeel, gedu-

rende de uren, dat de badinrichting gesloten is, andere arbeid te doen verrichten, c.q. inderdaad Zondagsrust te geven, bestaat niet.’

Ze doen ook een voorstel om uit de impasse te komen: ‘zondagmorgen voor 12 uur is ‘Mooi Zeist’ alleen geopend voor leden van B.L.O.Z., en dat de leden van de Zeister Zwemvereniging het werk daaraan verbonden om niet te doen, daarmee is dan het bad in de zin der wet niet publiek geopend.

Als voorwaarde geldt wel dat het personeel geen inhouding op hun loon mogen krijgen.

Ook in de pers verschijnen hier ingezonden stukken over, door het plaatsen van deze stukken vermeldt de redactie: ‘de plaatsing van dit ingezonden stuk mag niet beschouwd worden als gevolg eenige wijziging van onze meening in deze kwestie (...), wel echter heeft o.i. de overheid tot taak al het mogelijke te doen om de Zondagsrust te bevorderen. Daarom juichen we de verordening van B en W. toe.’

Op 20 mei 1941 ontvangt ‘Mooi Zeist’ de volgende brief van het college van B en W:

‘Hiermede berichten wij U, dat op

**Kinderbad met strand
(ca. 1950).**

COLLECTIE ZHG

last van de Duitse Overheid aan Joden verboden is o.m. ook van uw zwembad gebruik te maken. U gelieve er op toe te zien, dat aan dit verbod stipt de hand wordt gehouden’.

Mooi Zeist van 1967 tot 1982

Over de jaren na 1941 tot 1968 is er niet iets bekend dat de moeite waard is te verhalen.

Maar in 1968 verandert dat. Vanaf die tijd gaan er geruchten en besluiten over sluiten, restauratie, heropening en sluiting.

In maart 1968 zijn er geruchten dat Mooi Zeist verkocht is aan de gemeente Zeist en dat het gesloten zal worden. Er komt een handtekeningactie van verontruste burgers op gang, want Mooi Zeist moet open blijven. Een redelijk alternatief is er niet, het bosbad Dijnselburg is te klein om alle bezoekers op te vangen. In de raadsvergadering van 1 april 1968 komt er duidelijkheid: op 4 september 1967 heeft de gemeenteraad, in een besloten zitting, besloten het zwembad met woonhuis, café-restaurant, bedrijfsinventaris en terrein voor f 500.000 te kopen van mw. W.F. van den Berg-Wijdemans en wel onder strikte geheimhouding en die geheimhouding wordt nu opgeheven.

Wethouder J.H. Scheps zegt: ‘Het college is van mening om het zwembad in exploitatie te laten overdragen aan de Stichting Zeister Zwembaden. Deze stichting kan het voor rekening van ’t grondbedrijf exploi-

tabel maken, in eigen beheer, dan wel verpachten of verhuren. Onze gedachten gaan uit naar verhuur. Wij stellen ons voor overdracht te doen dit jaar per 31 december. Daarna zullen we bekijken wat ons dan te doen staat. Het belangrijkste is echt: nu exploiteren, schakel desnoods particulieren in. Open het zwembad en het restaurant.’

De zomer van 1968 is een topjaar voor Mooi Zeist. Het bezoekersrecord is begin augustus al gebroken, er zijn al 41.935 bezoekers geweest en het eindresultaat komt uit op ruim 45.000.³

In 1969 krijgt het kleuterbassin een nieuwe zandbodem, het bassin was te diep geworden voor de kleuters en de ondergrond was niet meer goed. In de winter was het bassin drooggevallen omdat pompen de nabijgelegen bouwput voor de tunnel onder de Utrechtseweg drooghouden.

In 1972 wordt er gesproken over een restauratieplan en wellicht een beatkelder voor Mooi Zeist. Sinds eind 1968 worden er in de weekenden dansfestijnen georganiseerd, zowel met muziek van platen als bands, een nieuwe ruime ruimte zou zeer welkom zijn .

Er is een kostenraming voor restauratie van Mooi Zeist gevraagd en een voor een aparte beatkelder, het blijkt dat er veel geld nodig is vooral voor een beatkelder door de eisen die aan sanitaire voorzieningen en brandpreventie worden gesteld. Uit-

gangspunt is dat Mooi Zeist open blijft.

De beatkelder komt er niet, eind 1972 wordt er besloten dat Mooi Zeist een zwembad is met een eenvoudige gelegenheid voor het kopen en consumeren van eet- en drinkwaren.

De restauratie gaat ruim f 234.000 kosten.

In mei 1974 is het zo ver, het geheel vernieuwde paviljoen Mooi Zeist wordt in gebruik genomen. De nieuwe pachters, Hans en Nan de Bruin, huren de lege ruimte en zij zorgen voor de inrichting, inclusief een keuken. De pachters zijn van mening dat het, na sluitingstijd van het bad (19.30 uur) ook zeer geschikt is voor contactavonden, bingo-avonden, vergaderingen en feestavonden van allerlei verenigingen en organisaties, maar zover is het nog niet. Zij hebben al wel een volledige horecavergunning.

In augustus wordt vermeld dat door de slechte zomer het bezoekersaantal helaas meer dan gehalveerd is, slechts 15.000 bezoekers.

Gelijktijdig wordt dan gemeld dat er binnenkort een volwaardig tweede openluchtbad in Zeist beschikbaar kan komen, nl. door verdere modernisering van Mooi Zeist, naast het bosbad Dijnselburg. Door de mooie renovatie van het paviljoen van Mooi Zeist is het bad wel al aantrekkelijker, maar de conclusie op dat moment is dat Mooi Zeist in de huidige staat een nagenoeg onaanvaardbaar zwembad is. Maar helaas, de financiële middelen laten

het niet toe, het zal zeker drie jaar duren voor de renovatie ter hand genomen kan worden omdat het college van B en W in de meerjarrenbegroting tot 1977 geen middelen heeft begroot en daarom dreigt sluiting opnieuw.

Het publiek komt in beweging. Velen, van verontruste ouders tot een vakbond, hebben bezwaar tegen een eventuele sluiting en burgemeester mr. dr. A.A.H. Stolk neemt een petitie aan de gemeenteraad en een lijst met 1700 handtekeningen in ontvangst. De burgemeester belooft dat alle bezwaren een belangrijke rol zullen spelen bij de overwegingen, die tot het uiteindelijke standpunt moeten leiden.

Het heeft geholpen, de gemeenteraad gaat om. In februari 1975 wordt het besluit genomen om Mooi Zeist te renoveren en in juni kan bericht worden dat de renovatie gestart is, het oude bad wordt afgebroken. Wethouder E. van Tellingen zegt in zijn welkomstwoord 'dat natuurlijk iets van de typische sfeer en het karakter van Mooi Zeist door de nieuwbouw verloren zal gaan, maar: dat er anderzijds naar gestreefd wordt om zoveel mogelijk van deze sfeer te handhaven'. De

kosten zijn begroot op f 2.350.000. Er zullen drie bassins komen, een speelvijver, nieuwe kledaccommodaties, speel- en ligweiden en een filtergebouw met daarboven ruimte voor de badmeesters.

Op 1 mei 1976 heropent de minister van Sociale Zaken drs. J. Boersma Mooi Zeist. De rijksoverheid heeft een belangrijke financiële bijdrage geleverd in het kader van de stimulering van de werkgelegenheid. De minister gaf aan dat dankzij de door het rijk geschapen kansen nog 700 mensen in de provincie Utrecht profiteren van de aanvullende werkgelegenheid. De werkloosheid in provincie Utrecht is 2,5% tegen ruim 5% in Nederland, maar er zijn, ondanks de recente verlaging, nog altijd 200.000 werklozen in Nederland.

'Er kwamen zaterdag brokjes natrium aan te pas om de heropening van het natuurbad tijdens stralend weer een feestelijk tintje te geven. Het natrium had bij het in aanraking komen met het water in het diepe bassin het effect van dieptebommen, waardoor het water hoog opspatte', aldus het verslag in de krant.

Slechts zes weken na de opening is

er grote ergernis bij het personeel van het bad. Iedere dag overal papier op het terrein in plaats van in de vuilnisbakken, 70 kledinghaken zijn al vernieuwd in de kleedkamers omdat de oude er afgetrokken zijn, honderden glazen en alle asbakken zijn van de tafels gestolen, evenals bestek en bloemstukken. Een schoonmaakploeg is iedere avond twee uur bezig met het schoonmaken van het terrein. Na een topdag is al het brood (met beleg) dat in de het zand en het bos was achtergelaten verzameld, het was gelijk aan zeker tien broden.

Het is een aantal jaren rustig, het bad gaat gedurende de zomermaanden open en vooral met mooi weer zijn er veel trouwe bezoekers. Maar in 1980 verandert dat. De gemeente moet weer bezuinigen en vindt dat twee openluchtbaden in Zeist wat teveel van het goede is en dat er één gesloten kan/moet worden. In januari 1982 reageert de Zeister Stichting voor Sport en Recreatie fel op de plannen van de meerderheid van het college om tot sluiting van Mooi Zeist over te gaan. De procedure deugt niet, de stichting is van mening dat er eerst overleg had moeten

plaatsvinden. Zelfs de wethouder en voorzitter van de Stichting Ekkers beaamt dat, maar het besluit ligt er. Nu dan maar gaan kijken hoe tot een oplossing te komen. Maar in maart moet de begroting worden vastgesteld. Sluiting geeft een besparing van f 200.000 per jaar, maar in maart zijn de voorbereidingen voor het nieuwe seizoen al in volle gang, een dilemma dus. Opnieuw wordt aan de burgemeester, drs. H.J. Eijssink een petitie en lijst met 2400 handtekeningen aangeboden om sluiting te voorkomen. Maar het helpt niet meer, Mooi Zeist wordt gesloten. Slechts de herinneringen blijven.

Eén van die herinneringen is te vinden op de site van Het Utrechts Archief (schrijfwijze als op de site):

‘Natuurbad Mooi Zeist rond 1960

Ik wou dat er van deze tijd nog foto,s te vinden zijn van dit zwembad We woonden in Utrecht in de binnenstad. Als het super mooi weer was nam ons moeder hiermee naar toe met de bus. Ik was toen 4 en mijn Broer 8 Dit waren een van

de gelukkigste dagen uit mijn kindertijd. Ik kan mij herinneren Dat er een grote zandheuvel was met onderaan een meertje. Achterin was een soort waterval. Mijn moeder zei dat dat een zuivering installatie was. links van de zandberg was het grote zwembad waar ik niet in mocht maar mijn broer wel. Boven was er een restaurant. en helemaal boven had je de kleedhokjes met lichtblauw geverfde gootjes water om je voeten schoon te maken. Die vond ik als 4 jarige heel erg leuk. Mijn moeder had die dag brood en drinken mee. En we bleven dan ook de hele dag Wie wie oh wie heeft foto,s van die tijd Er zijn wel oudere foto,s maar daar herken ik bijna niets van Mijn broer en ik zouden dat heel erg leuk vinden
Ida van der Rassel, 27-8-2012’

In deel 2 van dit artikel over Natuurbad Mooi Zeist zal ingegaan worden op de geschiedenis van 1983 tot heden.

Bronnen

Voor dit artikel is met name de Zeister Courant/Nieuwsbode als bron gebruikt (archief ZHG)

Verder zijn er stukken uit het archief van de gemeente Zeist gebruikt.

Noten

1. Een antwoord op deze brief is niet bekend.
2. Cursief gedeelte uit de Zeister Courant/Nieuwsbode.
3. Ter vergelijking: het Bosbad Dijnselburg, geopend in 1964, behaalde ook een record, ruim 354.000 bezoekers. Daarbij wordt aangetekend dat het water van Dijnselburg constant verwarmd wordt, dat van Mooi Zeist alleen door de zon.

Bijlage

Eigenaren van Mooi Zeist:

J. A. van Essen 1932-1939
Mw. A.A.M. van Essen-Sannen 1940 – 1952
F.F.J. van den Berg 1952 – ca. 1960 (Het café bedrijf is vervallen)
Mw. W.F. van den Berg-Wijdemans ca. 1960 – 1968
Gemeente Zeist 1968 – 1985

De heuvel van de Oude Kerk te Zeist

Jan Rinia

De achterzijde van de Oude Kerk met de kerkheuvel (2014).

FOTO JAN RINIA

Op Dorpsstraat 1 staat een kerk waarvan de toren met gemak het oudste stenen bouwwerk (eind 12^e eeuw) van Zeist is. Passend bij 'de

'Oude' Kerk'. En zij staat op een markante plaats. Opvallend is o.a. dat de kerk duidelijk hoger is gelegen dan haar omgeving. Al lang vraagt men zich

af of deze heuvel van natuurlijke of kunstmatige oorsprong is. Dit artikel geeft een antwoord.

De ligging van de kerk is bijzonder

om een aantal redenen. De locatie steekt ten opzichte van de rand van de Utrechtse Heuvelrug naar het westen uit. De plek werd deels omspoeld door het water van de Rijn en had zo een geïsoleerde ligging. Hij ligt vlak naast de doorgaande route van Utrecht naar het oosten op een hoogte.

Zoals bekend, liep (een tak van) de Rijn langs de Dorpsstraten in Zeist (van zuid naar noord) en boog daarna af naar het westen. Verondersteld wordt dat de kerkheuvel deze afbuiging veroorzaakte. Een heuvel aanleggen die zo'n afbuiging kan bewerkstelligen zou veel

inspanning vergen. Dat zou een waterbouwkundig hoogstandje zijn van onze voorvaderen.¹

En waarom een terp opwerpen op deze plaats, terwijl luttele meters verder de Heuvelrug begint? Bescherming tegen hoog water is op de heuvelrug niet nodig.

En als de kerk op een hoogte moest komen, was er voldoende keuze. Er wordt verondersteld dat oorspronkelijk meer natuurlijke heuvels tussen de kerk en de Voorheuvel hebben gelegen.²

Dus een noodzaak hier een heuvel te maken was er niet.

Maar: waar komt het idee vandaan dat de kerkheuvel is opgeworpen?

Om hier antwoord op te geven het volgende. In de middeleeuwen was het gebruikelijk dat een nieuwe wereldlijk heerser zich presenteerde aan zijn onderdanen. In steden was de bevolking relatief makkelijk op de hoogte te stellen. Op het platteland ging dat anders. Om zoveel mogelijk mensen te bereiken vond een inhuldigingsceremonie plaats op een bijzondere locatie. Dat was vaak een hoogte die meestal van oudsher al gebruikt en bekend was (bv. een dingplaats). Ook de kerkhoogte in Zeist zal wellicht zo'n plek geweest zijn, gezien bijvoorbeeld het bekende verhaal van de nieuw benoemde bisschop die naar Zeist moest komen om eigenhandig de klok te luiden als teken van aanvaarding van zijn wereldlijk gezag.

Prof. mr. dr. J.Ph. de Monté ver Loren stelt in zijn boek uit 1948: 'de kunstmatige hoogte waarop de Zeister kerk is gebouwd ...'. Hij vergelijkt de inhuldigingsheuvel te Heemskerk (N.-H.) met die in Zeist. Er zijn beslist meerdere overeenkomsten. Bekend was dat de Heemskerkheuvel kunstmatig is.³ Maar De Monté ver Loren geeft geen verdere onderbouwing (behalve zijn veronderstelde vergelijking) van zijn stelling, en geeft daarmee geen overtuigend bewijs.

Er zijn overigens vele inhuldigingsheuvels met een natuurlijke opbouw.⁴

De zijkant van de Oude Kerk met de kerkheuvel achter het muurtje (2014).

FOTO JAN RINIA

We gaan even naar de geologie van dit gebied. Na de ijstijden heerst hier een toendraklimaat met wind-, sneeuw- en zandstormen. Er wordt dekzand afgezet. Als zo'n 10.000 jaar geleden de temperatuur langzaam stijgt begint ook een voorzichtige plantengroei. Tijdens zandstormen worden deze planten weer geheel ondergestoven, vergaan en vormen een humuslaagje.

In 1964 wordt de vloer van de kerk opgenomen om een cv-installatie aan te leggen.

De Heer H. Halbertsma, archeoloog van de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, verricht hierbij onderzoek in september 1964. Hij vindt onder de kerk, op meerdere plaatsen, een zandige diluviale heuvel met een gelaagde structuur zoals boven vermeld. Zijn conclusie is dat de kerkheuvel een natuurlijke oorsprong heeft. Dit is een overtuigend bewijs.

In november 1964 is de jaarlijkse vergadering van de Van de Poll-Stichting. Wij komen bij de aanwezig bekende namen tegen: o.a. Meerdink, Van Ekeren en De Monté ver Loren. De resultaten van de opgraving worden besproken. Eén conclusie is dat de kerkhoogte een natuurlijke oorsprong heeft en niet een kunstmatige, wat tot dan wel werd gedacht. Er zijn geen aan- of opmerkingen van De Monté ver Loren genoteerd in de zeer uitvoerige notulen.

Hieruit moeten we wel de conclu-

sie trekken dat De Monté ver Loren inzag dat hij het in 1948 niet juist heeft gezien.

Wat is nu de betekenis van het bovenstaande?

We weten dat mensen duizenden jaren geleden al heuvels opwierpen. Om in te begraven, bijeen te komen, recht te spreken, als vluchtplaats en wellicht voor andere doeleinden die we niet meer weten.

Als de kerkheuvel kunstmatig zou zijn, zou er reden voor zijn geweest hem precies daar aan te leggen waar hij nu ligt. Dat zou de heuvel een stuk interessanter maken. We moeten het echter doen met een gewone natuurlijke zandheuvel. Maar één die kennelijk wel op zo'n geschikte plaats lag dat hij al in een ver verleden bijzondere activiteiten aantrok. Onder de kerkvloer zijn vele grote zwerfstenen aangetroffen. Zeker is, dat ze daar door mensen zijn gedeponeerd en dat zij niet als fundering hebben gediend. Dit wijst op een voorchristelijk centrum.

De kerkheuvel is in 1841 verlaagd, zodat vrijwel alle sporen daarvan zijn verdwenen.

De functie van de grote zwerfstenen is onbekend, daar kunnen we alleen maar over speculeren.

Zo vormen zij een uitgangspunt voor prikkelende hypothesen (steencirkel, dolmen, leycentrum⁵). Helaas, we zullen het nooit met zekerheid weten omdat de informatie verloren is gegaan.

Literatuur

- * Tekst bij de tentoonstelling ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Van de Poll-Stichting.
- * J.Ph. de Monté ver Loren, *Rechterlijke organisatie ten platten lande*, (Utrecht 1984), p.64.
- * M. Dijkstra, J. de Koning, 'Zeldzaam van aard, edel in bedoeling en gepast van uitvoering? Een archeologisch perspectief op de Hollandse huldtonelen.', *Holland Historisch Tijdschrift* (2002), nr.3, p.130-149.
- * H.J. van Ekeren, *De oude Kerk te Zeist*, deel I (Zeist 1974), p.31-32.

Noten

1. H.J.A. Berendsen, *De genese van het landschap in de provincie Utrecht* (Utrecht 1982). Het bekende kaartje van de paleografie van Zeist geeft niet aan dat het verloop van de Rijn voorheen anders was.
2. Gemeentearchief Zeist, varia inv. nr. 55, *Notulen van de Raad van Beheer van de Van de Poll Stichting 1959-1975*, d.d. 26 november 1964, mededeling van de heer Halbertsma.
3. De Heemskerkheuvel was een voor-malige Romeinse grafheuvel.
4. Voorbeelden van natuurlijke heuvels die tevens inhuldigingsheuvel waren: de Spoolderberg in Salland is een rivierduin, de Bisschopsberg in Havelte is een opstuwing uit de Saale ijstijd, de Markelerberg in Twente is een opstuwing uit de Saale ijstijd.
5. Een knooppunt van leylijnen. Van leylijnen wordt gezegd dat het magnetische banen zijn, energiebanen, of mystieke banen.

Vervangen objecten in Zeist

Aflevering 3

De villa Pasadena

**Mr. C.J. baron van
Tuyl van Seroosker-
ken, burgemeester
van Zeist (1934).**

COLLECTIE ZHG

Kees Breunese

Omstreeks 1900 was het grondgebied van het Lyceumkwartier grotendeels in handen van de liberale politicus, I.D. Fransen van de Putte (1822-1902), die woonde op de buitenplaats

Schaerweijde. Na zijn overlijden hebben de erfgenamen in 1904 de N.V. Schaerweijder Bosschen opgericht met als doel het terrein als een villapark te gaan exploiteren.

In oktober 1919 kocht burgemeester C.J. baron van Tuyll van Serooskerken (1869-1945) een stuk grond van de N.V. voor de prijs van f 1,50 per m². Ir. J. de Bie Leuveling Tjeenk (1885-1946) kreeg van hem de opdracht een villa te bouwen aan de Slotlaan 126¹. In 1922 werd het pand opgeleverd. Het buiten kreeg de naam Pasadena, genoemd naar de gelijknamige stad in Californië, in de Verenigde Staten. Van Tuyll van Serooskerken koesterde het ideaal ooit in die stad te gaan wonen. De Bie Leuveling Tjeenk was een bekend architect die had gestudeerd in Delft. Hij bouwde onder andere de in 1975 afgebroken Jaarbeursgebouwen te Utrecht. De villa stond bekend als één van de fraaiste huizen in het Lyceumkwartier.

Mr. Cornelis Jan baron van Tuyll van Serooskerken was burgemeester van Zeist van 1919 tot 1934. In een speciale raadszitting op 28 augustus 1919 werd hij plechtig als burgemeester van Zeist geïnstalleerd door de waarnemend burgemeester, wethouder L. Adriaanse. Zeist telde toen 17.000 inwoners.

Hij beschikte over een belangrijk netwerk wat bleek uit een berichtje in *Het Vaderland* van vrijdag 23 november 1923: 'Aan het diner ten huize van mr. C.J. van Tuyll van Serooskerken, burgemeester van Zeist, is Woensdagavond mee deelgenomen door Keizer Wilhelm en zijn echtgenoot.' Wilhelm II (1859-1941) was na de Eerste We-

reldoorlog gevlucht en meldde zich als asielzoeker in het neutrale Nederland. Hij had 'enige' persoonlijke bezittingen meegenomen: in totaal 59 treinwagons²! Hij kreeg onderdak bij Godard graaf van Aldenburg Bentinck (1857-1940) op kasteel Amerongen. Vanaf 1920 woonde hij op Huis Doorn.

In zijn Nieuwjaarsrede in 1931 memoreerde de burgemeester aan het feit dat de werkloosheid toenam. De steunregeling, die voor het laatst in 1923 had gefunctioneerd, werd opnieuw van kracht. Het inwonertal van Zeist groeide tot 24.879. Koningin Wilhelmina (1880-1962) had haar vijftigste verjaardag gevierd. De Oranjevereniging had ter gelegenheid daarvan een historische optocht georganiseerd, voorstellende de intocht van stadhouder Willem III (1650-1702) en het vertrek van de Fransen.

Gedurende zijn ambtsperiode in Zeist heeft hij leiding gegeven aan de stichting van o.a. het ziekenhuis, de openbare leeszaal, het slachthuis, het badhuis, de aankoop van de

Kosmos, de verbetering van het politiebureau en diverse scholen.

In 1952 is de villa verkocht aan de Stichting De Opbouw, een instelling voor de verpleging van chronisch zieken. Op 24 april 1953 sloeg het noodlot echter toe. Het *Utrechtsch Nieuwsblad* meldde op 25 april: 'Rusthuis Pasadena in ruïne herschapen'. Gisteren werd, zoals wij reeds in een deel van onze editie meldden, Zeist opgeschrikt door een zeer felle brand, die het rusthuis voor chronische zieken "Pasadena", van de stichting "De Opbouw", tot weinig meer dan een ruïne maakte. Zestig invalide en hulpbehoevende patiënten waren hierin aanwezig; zij konden allen bijtijds gered worden, evenals een groot deel van huisraad en bezittingen. De twee verdiepingen van het monumentale huis, dat op de hoek van Lindenlaan en Verlengde Slotlaan staat, kunnen als verloren worden beschouwd; zo ook een gedeelte van de parterre dat door vuur en water ernstig te lijden had. (...). Uren achtereen is

Villa Pasadena
(ca. 1925).

COLLECTIE ZHG

Huize „Pasadena“ te Zeist door brand vernield
(Vereeniging doet de schade??)

Verzekering dekt de schade, ja, maar dat betekent alleen, dat de schade aan inventaris en aan eigendommen van personeel en patiënten vergoed zal worden.

Er is echter grote schade, die NIET door verzekering gedekt wordt.

Al het geld, dat aan verfraaiing van „Pasadena“ is besteed om het beter geschikt te maken als verpleeginstelling, is verloren. Er is verlies aan ligdagen, doordat een aantal patiënten vertrokken is en er minder patiënten kunnen worden opgenomen. Het tijdelijk verblijf (huize „Valckenbosch“ te Zeist, Boulevard 17) is minder geriefelijk ingericht. Het stelt, wat meubilering en stoffering betreft, andere eisen dan het oude „Pasadena“. Het interieur is onvoldoende verzorgd. Het gebouw is duurder in het dagelijkse onderhoud. De huur is f 2000,— per jaar hoger dan van „Pasadena“. De tuin, die voor de patiënten van zo groot belang is, is verwaarloosd. Er moet radiodistributie aangelegd worden voor de patiënten; er is nodig een scheiding van de kamers van de patiënten naar het verplegend personeel.

Kortom, er is grote, zeer grote financiële schade, die NIET door verzekering wordt gedekt. Een voorlopige globale raming toont een strop aan van niet minder dan f 40.000,—.

Ook hier moet gelden de Zeeuwse wapenspreuk „Luctor et Emergo“ (Ik worstel en kom boven).

Wanneer de stichting op elk exemplaar van deze circulaire GEMIDDELD f 1,— ontvangt, dan is het leed geleden.

Wilt U daarbij helpen?

Het gironummer der stichting is 109455.

Naam van de stichting „De Opbouw“

De directeur van huize „Pasadena“
ZK. C. HOOLBOOM

Naam van het personeel
ZK. J. VERMEULEN
MEL. C. PLANTAZ
MEL. A. OLFTHANS

De voorzitter,
L. A. VAN DOORN

Naam van de patiënten,
A. SCHOONMAN,
C. VAN EE,
J. DEVEESEN

Inzamelingsactie na de brand in de villa om de hoge kosten van de verhuizing naar 't Valckenbosch te kunnen betalen (1953).

COLLECTIE ZHG

Seijst
2014
II-46

de brandweer bezig geweest met het vuur te blussen. De politie legde in allerijl het verkeer van de Verlengde Slotlaan om. Autoriteiten van gemeente en provincie waren getuige van het indrukwekkende schouwspel. Burgemeester Korthals Altes was vrijwel onmiddellijk aanwezig, evenals de heer Mr. Engelberts, die namens de Commissaris van de Koningin van zijn belangstelling blij gaf.

De Zeister afdeling van het Ned. Roode Kruis, onder leiding van

haar commandant, de arts H.A.V. Giesberger, bracht het noodziekenhuis aan de Boulevard, dat in “t Valckenbosch” tijdens de watersnood was ingericht, en dat sedert enige weken officieel was gesloten, met behulp van hulpvaardigen weer in orde. Over de oorzaak van de brand tastte de brandweer in het duister, maar vermoedelijk hebben enige verzorgers van het rusthuis tijdens de middagpauze een sigaretje gerookt en die niet voldoende gedoofd, waardoor de brand is ontstaan.’

Stichting De Opbouw kwam in grote financiële moeilijkheden, omdat de verzekering wel de schade aan inventaris en aan eigendommen heeft vergoed, maar niet wat aan verfraaiing was besteed. Er was verlies aan ligdagen doordat een aantal patiënten was vertrokken en er minder patiënten konden worden opgenomen. Het tijdelijk verblijf aan de Boulevard 17 was minder geriefelijk ingericht en bovendien duurder. Herbouw van Pasadena bleek financieel onmogelijk, waarna het bestuur van De Opbouw besloot het voormalige hotel Birkhoven te Amersfoort aan te kopen.

Een artikel in de *Nieuwe Zeister Courant* van 18 april 1958 bevestigde de sloop van het eens zo mooie landhuis met een prachtige tuin en tennisbanen en kopte: ‘Pasadena onder slopershanden’. Het blad vervolgde: ‘Pasadena, (...) gelegen aan de hoek van de Verlengde Slotlaan en de Lindenlaan is in slopershanden gevallen. G. Vermeulen en zijn

zoon, aannemers van sloopwerken, alhier, zijn met hun helpers druk bezig de resten van het eertijds zo trotse gebouw, dat voor enkele jaren door een felle brand werd verwoest, te slechten.’

Hotel en flat Pasadena

Pas eind jaren 50 kwamen er nieuwbouwplannen voor een hotel met koopappartementen. Het gebouw zou, evenals de voormalige villa, Pasadena blijven heten. Het initiatief voor dit project kwam van de N.V. Schaerweijder Bosschen en het bouwbedrijf T. Gaastra. De verbindende persoon in het project was de heer W.A. Storm de Grave. Hij was directeur van de N.V. Schaerweijder Bosschen en commissaris bij zowel Gaastra als Figi. Via hem werd architect Leo Visser gevraagd een ontwerp te maken.

Het idee van hotelflat was een novum voor Nederland. De *Nieuwe Zeister Courant* van 29 april 1960 had een gesprek met één van de initiatiefnemers, de heer Gaastra, die net terug was van een studiereis door Zweden. Daar had hij gezien hoe de hotelflat het land stormenderhand veroverde. Daarom wilde de heer Gaastra deze woonvorm ook in Zeist introduceren. De beoogde plek paste volledig in het beeld van een hotelflat: op één van de mooiste plekken van Zeist en in de buurt van de grote uitvalswegen. Het te bouwen Hotel Pasadena betrof de vleugel, die parallel liep met de Lindenlaan en bevatte een aantal

luxe flats in drie woonlagen. In de onderste twee woonlagen werden twee-, drie- en vierkamerflats gebouwd, terwijl de bovenste woonlaag in hoofdzaak uit één- en twee-kamerflats bestond. Direct naast de grote hal bevond zich het restaurant voor de bewoners en de hotelgasten. Afzonderlijke trappenhuizen verbonden de voordeuren van de flats op de eerste etage met de toegang tot de lift op de bovenste verdieping. Via deze trappenhuizen kon men het souterrain bereiken, waarin voor elke flat een aparte bergruimte was. In 1960 werd dit complex gerealiseerd.

Hotel Figi huurde een gedeelte van Pasadena en nam de exploitatie van het hotelgedeelte voor haar rekening. De maaltijden werden 's avonds vanuit Figi geleverd en in de keuken van Pasadena verder afgewerkt. De appartementen werden verhuurd aan vooraanstaande families en hier verblijvende Amerikaanse officieren. Deze waren gestationeerd op Camp New Amsterdam,

de Amerikaanse legerbasis, die deels in Zeist en deels in Soesterberg lag. De flats die evenwijdig aan de Verlengde Slotlaan liepen waren bestemd voor de verkoop aan particulieren en zijn dus vanaf het begin in particulier eigendom geweest. De koopprijzen varieerden van f 22.000 tot f 55.000. De heren W.A. Storm de Grave, G. Ruijs en T. Gaastra maakten deel uit van het eerste bestuur.

Daar de exploitatie van het hotel niet rendabel was, werden de hotelactiviteiten in 1972 gestaakt. Het complex was te kleinschalig en het lag te ver van Figi om als dependance te kunnen fungeren en te weinig vaste bewoners maakten gebruik van de restaurantfaciliteiten.

De vrijgekomen huurflats gingen alsnog in de particuliere verkoop.

Bronnen:

Archief Zeister Historisch Genootschap.

Gemeentearchief Zeist.

Schaerweijder Servituut – Vereniging Lyceumkwartier.

NAi/BONAS – Zoeken in het Collectie Informatie Systeem.

Literatuur:

A. Gaastra, *T. Gaastra B.V. Bouwen aannemersbedrijf Zeist 1930-1980* (Zeist 1980)

D. ter Hoeve (red.), *50 jaar Pasadena* (Zeist 2010).

O. Overduin, *Seijst* 2011-II, p.43.

Noten

1. Later gewijzigd in Verlengde Slotlaan, nu nr. 32.
2. De wagons arriveerden op station Driebergen-Zeist. In eerste instantie werden in 1919 51 wagons met bezittingen uit verschillende paleizen van de keizer overgebracht en in 1920 nog eens 8.

**Maquette van de
hotelflat Pasadena
(ca. 1960).**

COLLECTIE ZHG

Uit de collectie

Drie herinneringen aan de Eerste Wereldoorlog

Broche 'Engellina'.

Karen Veenland-Heineman

De komende jaren wordt overal in Europa de Eerste Wereldoorlog herdacht. Het is in 2014 100 jaar geleden dat de *Grande Guerre* uitbrak. Hoewel Nederland buiten het strijdtoneel bleef, ging de oorlog hier niet ongemerkt

voorbij. Een miljoen Belgen vluchtten naar Nederland, zowel militairen als burgers. Ook in Zeist zijn mensen opgevangen en geïnterneerd. In de collectie van het ZHG worden een paar herinneringen aan 1914-1918 bewaard.

Een broche, een ring en een doosje. Drie objecten, waarvan op het eerste gezicht niet duidelijk is waarom deze in de collectie van het ZHG zitten. Dankzij het onderzoek, dat de Tentoonstellingscommissie samen met de gemeentearchivaris voor de expositie in september a.s. (zie onder) doet, is dit duidelijk geworden. De opschriften en een klein briefje hielpen daarbij.

De broche is uit been gesneden. De naam Engellina in schoonschrift is omgeven door sierlijke gekrulde en getande motiefjes. Aan de achterzijde is een sluiting van een veiligheidsspeld bevestigd. Bij deze broche wordt een briefje bewaard, waarop staat geschreven 'gemaakt

door een Belgische soldaat oorlog 1914-1918'. De tweekleurige metalen ring heeft de vorm van een zegelring. Ter plaatse van de steen is de ring voorzien van een vlak, waarop 'CAMP DE ZEIST' is gegraveerd. Links en rechts hiervan is een versiering aangebracht. Het kleine houten doosje heeft een deksel met een ingelegd vlindertje. Aan de binnenzijde van het deksel is een benen plaatje aangebracht met de tekst 'CAMP DE ZEIST 1914-1918'.

De drie objecten zijn in de Eerste Wereldoorlog gemaakt door Belgische soldaten, die in Zeist waren geïnterneerd. Gevlucht uit België zaten zij in het neutrale Nederland vast in speciale opvangkampen tot het einde van de oorlog. Om verve-

ling tegen te gaan werden allerlei activiteiten georganiseerd, zoals musiceren, toneelspelen en knutselen. Populair was houtsnijwerk. De producten, waaronder houten dozen met inlegwerk, werden aan Nederlanders verkocht en zorgden zo voor wat extra inkomsten. Ook zijn er scholen opgericht, waar de soldaten een vak konden leren (o.a. houtbewerking) of taallessen konden volgen.

Of de broche ooit door Engellina is gedragen, is twijfelachtig. Mogelijk is het sieraad via de familie Van de Poll in de collectie van het ZHG gekomen. De familie Van de Poll was samen met enige Zeistenaars zeer actief in het burgerco-

Ring
'CAMP DE ZEIST'.

Houten kistje met ingelegde vlinder.

Benen plaatje 'CAMP DE ZEIST 1914 - 1918' aan de binnenkant van het deksel van het 'vlinderkistje'.

Seijst
2014
II-50

mité, dat zich gedurende de oorlog zowel over burgervluchtelingen als over geïnterneerde militairen heeft bekommerd. De ring is aan het ZHG geschonken door mevrouw C. Vink. Hoe deze bij haar is gekomen, weten wij niet. De geschiedenis van het kistje is evenmin bekend. Over een ander kistje (groter en mooier) publiceerden we al eens in Seijst¹. Deze kist, de drie hier beschreven objecten en vele andere objecten, kaarten en foto's uit de collecties van het ZHG en het Gemeentear-

chief, maar ook bijzondere particuliere bruiklenen, zullen te zien zijn op de tentoonstelling

**SOUVENIR DE LA GUERRE
- 1914-1918 - GEDENKENIS
AAN DEN OORLOG
Kamp van Zeist en de
Belgische vluchtelingen**

die gehouden wordt in de Culturele Vleugel van Slot Zeist van 13 september t/m 12 oktober 2014.

Zie voor meer informatie op <http://www.zeist-historie.nl> en <http://www.geheugenvanzeist.nl>.

Noot

1. K. Veenland-Heineman, 'Uit de collectie. Een recente aanwinst', *Seijst* (2007), nr.IV, p.109-110

Nieuwe geïllustreerde levensbeschrijving van De Monté ver Loren

JanHein Heimeel
overhandigt het eerste
exemplaar van het
boek aan burgemees-
ter Janssen van Zeist.

FOTO ELIAN DE JONGE

Er verscheen een nieuw boek over het leven van prominent Zeistenaar en eminent rechtsgeleerde Johan Philip de Monté ver Loren (1901-1974).

Hij betekende veel voor het Zeister Historisch Genootschap (ZHG).

De nieuwe geïllustreerde levensbeschrijving werd geschreven door ZHG-bestuurslid JanHein Heimeel. Hij schreef al eerder een brochure over De Monté ver Loren.

Het feestgebak was
getooid met het
familiewapen van het
geslacht De Monté ver
Loren.

FOTO ELIAN DE JONGE

Seijst
2014
II-52

Waarom dit boek? Jan-Hein Heimeel: *'De brochure verscheen toen het Historisch Genootschap tien jaar geleden het pand aan de Middellaan betrok. Het was mede een eerbetoon aan De Monté ver Loren; aan zijn legaat had het ZHG de nieuwe huisvesting te danken. Gaandeweg constateerde ik dat de brochure wat foutjes bevatte. Ook leefden er nog onduidelijkheden, zoals over het eervolle ontslag van De Monté ver Loren in 1946. Er moest dus een verbeterde versie komen en dat werd een boek. Voor de brochure had ik toegang tot twee lokale archieven. Voor dit boek deed ik onderzoek bij zes archieven en drie musea in het hele land.'*

En waarom nu? *'Tien jaar na de vorige verhuizing leek een goed moment. Zeker omdat het ZHG voor een volgende verhuizing staat, nu naar het gemeentehuis. Bovendien was het boek aan afronding toe.'*

Het resultaat van twee jaar werk is een aantrekkelijke levensbeschrijving met veel illustraties. De Monté ver Loren woonde zijn hele leven aan de Krullelaan. Na zijn promotie in Utrecht in 1930 werd hij secretaris van de Hoge Raad van Adel. Vervolgens werd hij voor lange tijd (met een onderbreking van enkele jaren) hoogleraar rechtsgeschiedenis in Utrecht. Ook was hij dertig jaar lang dijkgraaf van het Groot-Waterschap van Woerden. Hij droeg veel bij aan onderzoek naar de geschiedenis van Zeist en aan het overdragen van de kennis hierover,

onder meer als vicevoorzitter van de Raad van Beheer van de Van de Poll Stichting (het huidige ZHG). De collecties van het genootschap werden jarenlang in zijn woonhuis bewaard.

Het boek, met unieke foto's en afbeeldingen van archiefstukken, biedt een nauwkeurig, kleurrijk en soms zelfs intiem beeld van een bijzondere man. Voelbaar is dat de schrijver destijds een persoonlijke band had met De Monté ver Loren; *'Ja, mijn vrouw kende hem nog veel langer dan ik, vanaf haar jeugd. Tijdens haar studie woonde ze een jaar lang in zijn huis. Hij was getuige bij ons huwelijk en mijn vrouw en ik woonden twee jaar naast hem aan de Krullelaan. Ook was ik na het overlijden van De Monté ver Loren bewindvoerder voor zijn huishoudster. Hij had geen kinderen.'*

In zijn vakgebied was De Monté ver Loren een autoriteit. Ook in andere opzichten was het een bijzonder mens. Excentriek, zouden we nu zeggen. Zijn huis was een tijdcapsule en hij gaf niets om moderniteiten. *'Van het oorspronkelijke interieur zijn slechts twee foto's bekend, maar het bestond geheel uit zeer antiek meubilair. Nog toen hij leefde, schonk hij zijn meubels aan een museum. Er was geen TV in huis, alleen een radio in de keuken. Beneden oliekachels, verder niets, dus het kon er steenkoud zijn. Tot 1970 werden er nog lampetkannen gevuld. Hij was een aimabel mens. Hij erfde landerijen in de buurt van Woerden, met boerderijen die waren verpacht.*

Hij leefde met de pachters mee en ging er steevast maandelijks op bezoek. Als hij wist dat zij het zwaar hadden, halveerde hij de pacht. Die moest wel elk halfjaar worden betaald in Zeist; een belangrijke traditie. Hij legateerde de boerderijen aan de pachters toen hij stierf.

De naam van De Monté ver Loren leeft onder meer voort in de De Monté ver Loren Stichting, de eigenaar van het 'Geschiedenishuis'.

De ZHG kent periodiek een naar hem genoemde penning toe aan mensen die zich op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor (het bewaren en verspreiden van) de geschiedenis van Zeist. De Stichting gaf ook dit boek uit.

Het boek is te koop via het Zeister Historisch Genootschap.

Gebonden, harde kaft, 122 pagina's tekst, ruim honderd afbeeldingen.

Prijs: € 29,50, voor donateurs € 25,-. ISBN 978-90-9028165-0.

Van het bestuur

Historisch Café op
28 april 2014. Inlei-
der mw. Saskia van
Ginkel-Meester.

FOTO FLORA DE VRIJER

Prof. mr. dr. Johan Philip de Monté ver Loren

Op 28 maart 2014 hebben we een feestelijke bijeenkomst gehad ter gelegenheid van het verschijnen van de geïllustreerde levensbeschrijving van prof. mr. dr. Johan Philip de Monté ver Loren. De auteur van het boek is onze penningmeester Jan-Hein Heimel. We feliciteren hem met deze uitgave. Jaren van naarstig

onderzoek hebben een prachtig resultaat opgeleverd. (zie elders in dit blad een bespreking van het boek).

Seijst

Artikelen over de geschiedenis van Zeist voor ons blad Seijst zijn altijd van harte welkom.

Maar het kan ook zijn dat u niet zelf een verhaal kunt of wilt schrijven maar wel een idee heeft voor een artikel, bv. een jubileum, een

vergeten stukje Zeist, etc. Dat horen we graag van u. *Zie onze website voor richtlijnen voor schrijvers:* www.zeist-historie.nl

Website

Van de nieuwe mogelijkheid om via onze vernieuwde website dvd's en/of boeken te bestellen wordt goed gebruikt gemaakt. We zijn blij dat deze mogelijkheid onze donateurs en belangstellenden bevalt. Verder

zal er in de loop van het jaar steeds meer informatie over de geschiedenis van Zeist beschikbaar komen, zie www.zeist-historie.nl

Inhuizing ZHG

Vanwege vakanties zijn de handtekeningen voor de inhuizing van het ZHG bij het Gemeentearchief op dit moment (eind april 2014) nog niet gezet, maar wanneer u dit leest zeker wel. U zult via allerlei kanalen hiervan op de hoogte gesteld worden. Inmiddels gaan de voorbereidingen voor de inhuizing onverdroten door.

We zien uit naar de nieuwe fase in de geschiedenis van het Zeister Historisch Genootschap.

Historisch Café

Het aantal bezoekers aan het Historisch Café neemt ieder kwartaal toe. Daar zijn we erg blij mee, want ook op deze manier komt steeds een stukje Zeister geschiedenis onder de aandacht.

Op 28 april heeft mw. Saskia van Ginkel-Meester, lid van de Tentoonstellingscommissie van ons Genootschap, een presentatie met als titel 'Graven krijgen een gezicht' gegeven. Graven van enkele families op de Oude Algemene Begraafplaats aan de Bergweg in Zeist wer-

den door haar besproken, evenals achtergronden van de mensen die daar begraven zijn.

Zoals altijd weer zijn we feestelijk ontvangen door Hotel Theater Figi, die om niet ons onderdak en van koffie/thee en gebak voorziet. Ook op deze plaats onze hartelijke dank daarvoor.

Het volgende Historisch Café is op 28 juli 2014.

Vragen of Opmerkingen?

Zo ja dan nodigen u van harte uit contact met ons op te nemen. Dat kan via de e-mail: info@zeist-historie.nl of telefonisch 030 - 69 56 311.

Openstelling

Tot nader bericht is het Geschiedenhuis geopend op de 1e zaterdag van de maand van 12.00 – 14.00 uur (met uitzondering van de maanden juli, augustus en december). Dat is naast de openstelling op iedere dinsdag van 10.00 – 12.00 uur. U bent, zoals altijd, van harte welkom.

Namens het bestuur

Flora de Vrijer, voorzitter

Figi trakteert elk kwartaal bij het Historisch Café.

FOTO FLORA DE VRIJER

Nieuwe donateurs

Mevrouw B.E.R. Soetens	ZEIST
De heer B. van Nieuwenhuizen	ZEIST
Mevrouw A. Haks-van Dijk	COTHEN
De heer J. Oldeman	ZEIST
Familie H.J. Steinvoot	ZEIST
Mevrouw W. Harten-van Seventer	SOEST
De heer T.F. Dijkstra	ZEIST
De heer A.C. Dorrestijn	ZEIST
De heer G.W.M. Kosterman	ZEIST
De heer P. Bredschneyder	BUNNIK
Mevrouw A.C.M. van der Wee	ZEIST
De heer J. Truijers	ZEIST